

**การประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ
ของเทศบาลในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา***
**BUDDHADHAMMA APPLICATION FOR ELDERLY LIFE QUALITY
DEVELOPMENT OF MUNICIPALITY IN PHRA NAKHON SI AYUTTHAYA**

สนธยา วงษ์เอี่ยม, เกียรติศักดิ์ สุขเหลือง

Sonthaya Wongaeim, Kiattisak Suklueang

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Corresponding Author E-mail: krisda.mcu@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. ศึกษาการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุของเทศบาลในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา 2. ปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนา และ 3. การประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ การวิจัยใช้แบบผสมวิธี โดยการวิจัยเชิงปริมาณเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง 394 คน ด้วยแบบสอบถามมาตรฐานประมาณค่า 5 ระดับ ค่าความเชื่อมั่น 0.987 วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติพรรณนาและการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน การวิจัยเชิงคุณภาพโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 18 รูปหรือคน และการสนทนากลุ่มเฉพาะ 9 รูปหรือคน เพื่อยืนยันองค์ความรู้หลังจากการสังเคราะห์ข้อมูล

ผลการวิจัยพบว่า 1. การพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุของเทศบาลในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ประกอบด้วย 5 ด้าน การพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุดำเนินงานใน 3 ด้านหลัก ได้แก่ ด้านการบริหารจัดการ โดยภาพรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยเรียงตามลำดับดังนี้ ด้านสภาพแวดล้อม รองลงมาคือ ด้านสัมพันธภาพทางสังคม อันดับสามคือ ด้านสุขภาพกาย อันดับสี่คือ ด้านสุขภาพจิต และด้านความมั่นคงในชีวิต 2. ปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุคือ การบริหารจัดการที่ดี โดยเฉพาะการนำและการจัดองค์การคิดเป็นร้อยละ 37 และหลักภาวนา 4 ที่สำคัญคือ ศีลภาวนาและปัญญาภาวนา คิดเป็นร้อยละ 15.5 3. การประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุเป็นการบูรณาการระหว่างการบริหารจัดการและหลักภาวนา 4 โดยเน้นการวางแผนเชิงกลยุทธ์แบบมีส่วนร่วม

*Received July 17, 2025; Revised August 22, 2025; Accepted August 28, 2025

การจัดองค์กรที่ชัดเจน และการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศควบคู่กับการพัฒนาผู้สูงอายุ
ทั้งกาย จิต สังคม และปัญญา ผ่านกิจกรรมออกกำลังกาย การสร้างเครือข่ายความสัมพันธ์
การพัฒนาจิตใจด้วยหลักพุทธศาสนา และการแลกเปลี่ยนภูมิปัญญา แนวทางนี้สะท้อน
การผสมผสานระหว่างการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพและปรัชญาไทยเพื่อการพัฒนา
แบบองค์รวมอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: หลักพุทธธรรม; คุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ; เทศบาล; จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

Abstract

Objectives of this research article were: 1. to study the development of the quality of life of the elderly in municipalities in Phra Nakhon Si Ayutthaya Province, 2. to examine the factors that affected such development, and 3. to apply Buddhist principles to enhance the quality of life of the elderly. The study employed a mixed-methods approach. The quantitative research collected data from a sample group of 394 individuals using a 5-point Likert scale questionnaire, with a reliability coefficient of 0.987. The data were analyzed using descriptive statistics and stepwise multiple regression analysis. The qualitative research involved in-depth interviews with 18 key informants (monks or laypersons) and focus group discussions with 9 participants (monks or laypersons) to validate the knowledge obtained from data synthesis.

The findings revealed that: 1. the development of the quality of life of the elderly in municipalities in Phra Nakhon Si Ayutthaya Province comprised five aspects, with three key areas of operation: management, environment, and social relationships. Overall, the implementation was at a high level. When each aspect was considered individually, all were at a high level, ranked as follows: environment, social relationships, physical health, mental health, and life security. 2. The factors that influenced the development of the quality of life of the elderly were effective management, particularly leadership and organizational arrangement, which accounted for 37 percent, and the Fourfold Cultivation (bhavana), especially moral cultivation (sila-bhavana) and wisdom cultivation (panya-bhavana), which accounted for 15.5 percent. 3. The application of Buddhist principles to

develop the quality of life of the elderly was an integration of management and the Fourfold Cultivation, emphasizing participatory strategic planning, a clear organizational structure, and the use of information technology alongside the holistic development of the elderly in physical, mental, social, and intellectual dimensions through activities such as exercise, relationship building, mental development based on Buddhist teachings, and the exchange of wisdom. This approach reflected the integration of effective management and Thai philosophy for holistic and sustainable development.

Keywords: Buddhadhamma; Elderly Life Quality; Municipality; Phra Nakhon Si Ayutthaya Province

บทนำ

สังคมไทยกำลังก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุอย่างสมบูรณ์ (Aged Society) จากการสำรวจประชากรสูงอายุในประเทศไทย พ.ศ. 2567 ของสำนักงานสถิติแห่งชาติ พบว่าประเทศไทยมีผู้สูงอายุ 60 ปีขึ้นไป จำนวน 14.03 ล้านคน คิดเป็นร้อยละ 20.0 ของประชากรทั้งหมด (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2567) ซึ่งแสดงให้เห็นว่าประเทศไทยได้เข้าสู่สังคมผู้สูงอายุอย่างสมบูรณ์แล้ว และหากสถานการณ์โครงสร้างของประชากรไทยยังคงเป็นเช่นนี้ ประเทศไทยจะเข้าสู่สังคมสูงวัยระดับสุดยอด (Super Aged Society) เมื่อมีประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไปมากกว่าร้อยละ 28 ของประชากรทั้งหมด (มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย, 2565) การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรดังกล่าวนำมาซึ่งความท้าทายในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ

จังหวัดพระนครศรีอยุธยาเป็นหนึ่งในจังหวัดที่มีอัตราผู้สูงอายุสูงกว่าค่าเฉลี่ยของประเทศ โดยในปี พ.ศ. 2565 มีผู้สูงอายุ คิดเป็นร้อยละ 20.34 ของประชากรทั้งจังหวัด (สำนักงานสถิติจังหวัดพระนครศรีอยุธยา, 2565) เทศบาลในฐานะองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีความใกล้ชิดกับประชาชน มีภารกิจสำคัญในการดูแลและพัฒนาชีวิตผู้สูงอายุ ตาม พระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 และพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 อย่างไรก็ตาม จากการศึกษาสถานการณ์ผู้สูงอายุในเขตเทศบาลจังหวัดพระนครศรีอยุธยาพบว่า ผู้สูงอายุยังประสบปัญหาในหลายด้าน โดยเฉพาะด้านสุขภาพกาย สุขภาพจิต เศรษฐกิจ และสังคม

การพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุของเทศบาลในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีความสำคัญอย่างยิ่ง เนื่องจากประเทศไทยเข้าสู่สังคมสูงวัยอย่างสมบูรณ์ โดยมีประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไป มากกว่าร้อยละ 20 ของประชากรทั้งหมด ซึ่งส่งผลให้เทศบาลต้องเผชิญ

กับความท้าทายในการจัดสวัสดิการและการดูแลผู้สูงอายุในหลายมิติ ทั้งด้านสุขภาพ ที่ผู้สูงอายุมีแนวโน้มเจ็บป่วยด้วยโรคเรื้อรังเพิ่มขึ้น ด้านเศรษฐกิจที่ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ มีรายได้ไม่เพียงพอต่อการดำรงชีพ ด้านสังคมที่มีปัญหาการอยู่อาศัยตามลำพัง ความเหงา และภาวะซึมเศร้า รวมถึงด้านสภาพแวดล้อมที่การจัดการพื้นที่สาธารณะและสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับผู้สูงอายุยังไม่เพียงพอและไม่ได้มาตรฐาน นอกจากนี้ การบริหารจัดการด้านผู้สูงอายุของเทศบาลยังประสบปัญหาในด้านการวางแผน การจัดองค์การ การนำ และการควบคุม (วรสิทธิ์สิน หงส์ทอง และคณะ, 2566)

ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตในทางพระพุทธศาสนา หลักภาวนา 4 ถือเป็นแนวทางการพัฒนามนุษย์อย่างครบวงจรที่เน้นการเจริญสติในสี่ด้านสำคัญ ได้แก่ การเฝ้าดูกาย เวทนา จิต และธรรม โดยมุ่งหมายให้ผู้ปฏิบัติมีสติสัมปชัญญะในทุกกิจกรรมของชีวิต สามารถสังเกตและเข้าใจความเป็นจริงของร่างกายที่เปลี่ยนแปลง ความรู้สึกที่ผุดผ่องไป สภาวะจิตที่ไม่แน่นอน และหลักธรรมต่าง ๆ ที่ปรากฏในชีวิตประจำวัน การปฏิบัติสติปัฏฐานอย่างต่อเนื่องจะนำไปสู่การเห็นไตรลักษณ์ของสรรพสิ่ง คือความไม่เที่ยง ความทุกข์ และความไม่มีตัวตน ซึ่งเป็นปัญหาที่จะช่วยปลดปล่อยจิตใจจากความยึดติดและนำไปสู่การดับทุกข์อย่างแท้จริง ทำให้มนุษย์สามารถใช้ชีวิตอย่างมีสติ มีปัญญา และบรรลุถึงเป้าหมายสูงสุดของพระพุทธศาสนา (ที.ปา. (ไทย) 11/306/275-277)

ด้วยเหตุนี้ การศึกษาการประยุกต์หลักภาวนา 4 เพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุของเทศบาลในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาจึงมีความจำเป็น เพื่อศึกษาการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุของเทศบาลในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุของเทศบาลในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา และนำเสนอแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุที่เหมาะสมกับบริบทของเทศบาลในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา อันจะนำไปสู่การยกระดับชีวิตผู้สูงอายุให้สามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุขและมีคุณค่าในสังคมต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุของเทศบาลในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุของเทศบาลในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา
3. เพื่อนำเสนอการประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุของเทศบาลในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบของการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง การประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุของเทศบาลในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) ประกอบด้วย การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ซึ่งผู้วิจัยดำเนินการโดยศึกษาจากแบบสอบถาม (Questionnaire) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research)

2. ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

2.1 ประชากร ได้แก่ ผู้สูงอายุของเทศบาลในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำนวน 25,736 คน

2.2 กลุ่มตัวอย่าง กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้วิธีการสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบอย่างง่าย ทำให้ได้กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ 394 คน

2.3 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ผู้วิจัยได้กำหนดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Selection) เป็นผู้เชี่ยวชาญทางวิชาการที่เกี่ยวข้องหรือมีประสบการณ์โดยตรงเป็นผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 18 รูปหรือคน โดยแบ่งออกเป็นกลุ่มดังนี้ กลุ่มผู้บริหารเทศบาลในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา กลุ่มผู้ปฏิบัติงานด้านผู้สูงอายุ กลุ่มผู้แทนผู้สูงอายุ กลุ่มนักวิชาการและผู้ปฏิบัติงานด้านรัฐประศาสนศาสตร์ และกลุ่มนักวิชาการและผู้ปฏิบัติงานด้านพระพุทธศาสนา ผู้วิจัยได้จัดสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) ซึ่งเป็นบุคคลที่มีความรอบรู้และเชี่ยวชาญในงานวิจัยรวมทั้งให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม เพื่อให้งานวิจัยมีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น จำนวน 9 รูปหรือคน เพื่อยืนยันและสนับสนุนรูปแบบดังกล่าว

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.1 การวิจัยเชิงปริมาณ ได้แก่ แบบสอบถาม (Questionnaires) เป็นเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาการประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุของเทศบาลในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา แบ่งเป็น 5 ตอน 1. ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม 2. แบบสอบถามเกี่ยวกับการบริหารจัดการ 4 ด้าน 3. แบบสอบถามเกี่ยวกับหลักภาวา 4 4. แบบสอบถามเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุของเทศบาลในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา 5. ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุของเทศบาลในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีลักษณะเป็นแบบสอบถามที่เป็นปลายเปิด ส่วนที่ 2 ถึง ส่วนที่ 4 ใช้มาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ คือมากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย น้อยที่สุด

3.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างตามวัตถุประสงค์ในการวิจัยดังนี้ 1. การบริหารจัดการ 4 ด้าน 2. การพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุของเทศบาลในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา 3. หลักภavana 4 และ 4. ข้อเสนอแนะและแนวทางการพัฒนา ข้อเสนอแนะเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในอนาคต

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

4.1 การวิจัยเชิงปริมาณ ผู้วิจัยใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้สูงอายุของเทศบาลในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำนวน 394 รูปหรือคน

4.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) แบบเจาะจง เฉพาะวิธีการเก็บข้อมูล (Purposefully Selected) ซึ่งเป็นบุคคลที่มีความรอบรู้เชี่ยวชาญ รวมทั้งมีประสบการณ์เกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุของเทศบาลในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาดำเนินการเก็บข้อมูลโดยใช้แบบสัมภาษณ์

5. การวิเคราะห์ข้อมูล และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

5.1 การวิจัยเชิงปริมาณ ใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ เพื่อวิเคราะห์หาค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

5.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนา เพื่อสรุปความสัมพันธ์ระหว่างข้อมูลและนำเสนอในรูปแบบของแบบแผน

ผลการวิจัย

1. การพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุของเทศบาลในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการบริหารจัดการ ประกอบด้วย 4 ด้าน ได้แก่ ด้านการวางแผน ด้านการจัดองค์การ ด้านการนำ และ ด้านการควบคุม

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการบริหารจัดการโดยภาพรวม

การบริหารจัดการ	ระดับการปฏิบัติ		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1. ด้านการวางแผน	4.26	0.34	มาก
2. ด้านการจัดองค์การ	4.25	0.50	มาก
3. ด้านการนำ	4.14	0.45	มาก
4. ด้านการควบคุม	4.08	0.41	มาก
ภาพรวม	4.18	0.30	มาก

จากตารางที่ 1 การบริหารจัดการ โดยภาพรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.18$, S.D.=0.30) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าอยู่ในระดับมากทุกด้านโดยเรียงตามลำดับดังนี้ ด้านการวางแผน ($\bar{X}=4.26$, S.D.=0.34) รองลงมาคือ ด้านการจัดองค์การ

($\bar{X}$ =4.25, S.D.=0.50) อันดับสามคือ ด้านการนำ ($\bar{X}$ =4.14, S.D.=0.45) และด้านการควบคุม ($\bar{X}$ =4.08, S.D.=0.41) ตามลำดับ

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการปฏิบัติตามหลักภาวะนา 4

หลักภาวะนา 4	ระดับการปฏิบัติ		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1. ด้านกายภาวะนา การพัฒนากาย	4.23	0.37	มาก
2. ด้านศีลภาวะนา การพัฒนาความสัมพันธ์ทางสังคม	4.23	0.35	มาก
3. ด้านจิตภาวะนา การพัฒนาจิตใจ	4.11	0.33	มาก
4. ด้านปัญญาภาวะนา การพัฒนาปัญญา	4.11	0.40	มาก
ภาพรวม	4.17	0.27	มาก

จากตารางที่ 2 พบว่า การปฏิบัติตามหลักภาวะนา 4 เพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุของเทศบาลในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ =4.17, S.D.=0.27) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าอยู่ในระดับมากทุกด้านโดยเรียงตามลำดับดังนี้ ด้านศีลภาวะนา การพัฒนาความสัมพันธ์ทางสังคม ($\bar{X}$ =4.23, S.D.=0.35) รองลงมาด้านกายภาวะนา การพัฒนากาย ($\bar{X}$ =4.23, S.D.=0.37) อันดับสามคือ ด้านปัญญาภาวะนา การพัฒนาปัญญา ($\bar{X}$ =4.11, S.D.=0.40) และด้านจิตภาวะนา การพัฒนาจิตใจ ($\bar{X}$ =4.11, S.D.=0.33) ตามลำดับ

ตารางที่ 3 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการปฏิบัติในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุของเทศบาลในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยภาพรวม

การพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุของเทศบาลในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา		ระดับการปฏิบัติ		
		$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1.	ด้านสุขภาพกาย	4.13	0.44	มาก
2.	ด้านสุขภาพจิต	4.11	0.38	มาก
3.	ด้านสัมพันธภาพทางสังคม	4.15	0.48	มาก
4.	ด้านสภาพแวดล้อม	4.19	0.40	มาก
5.	ด้านความมั่นคงในชีวิต	4.10	0.37	มาก
ภาพรวม		4.14	0.30	มาก

จากตารางที่ 3 พบว่า การพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุของเทศบาลในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยภาพรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ =4.14, S.D.=0.30) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าอยู่ในระดับมากทุกด้านโดยเรียงตามลำดับดังนี้ ด้านสภาพแวดล้อม ($\bar{X}$ =4.19, S.D.=0.40) รองลงมาคือ ด้านสัมพันธภาพทางสังคม ($\bar{X}$ =4.15, S.D.=0.48) อันดับสามคือ ด้านสุขภาพกาย ($\bar{X}$ =4.13, S.D.=0.44) อันดับสี่คือ ด้านสุขภาพจิต ($\bar{X}$ =4.11, S.D.=0.38) และด้านความมั่นคงในชีวิต ($\bar{X}$ =4.10, S.D.=0.37) ตามลำดับ

2. ปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาชีวิตผู้สูงอายุของเทศบาลในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา
สรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

ตารางที่ 4 การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบเป็นขั้นตอนของการบริหารจัดการที่ส่งผล
ต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุของเทศบาลในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ตัวแปรการบริหารจัดการ	B	Std. Error	Beta	t	Sig.
ค่าคงที่ (Constant)	2.182	0.189		11.519**	0.000
ด้านการจัดองค์การ (POLC2)	0.191	0.027	0.314	6.976**	0.000
ด้านการนำ (POLC3)	0.282	0.039	0.420	7.306**	0.000

Multiple R = .394^a, R² = .155, Adjusted R² = .147, Std. Error = .280, Sig.=000

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

จากตารางที่ 4 พบว่า การบริหารจัดการส่งผลต่อการพัฒนาชีวิตผู้สูงอายุของ
เทศบาลในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา มี 2 ด้าน โดยมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01
ประกอบด้วย ด้านการนำ และด้านการจัดองค์การ แสดงว่า การบริหารจัดการสามารถ
ร่วมกันทำนายการพัฒนาชีวิตผู้สูงอายุของเทศบาลในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา คิดเป็น
ร้อยละ 37.0 ซึ่งสามารถเขียนในรูปของสมการได้ดังนี้

$$\hat{y} = 2.182 + 0.191_{POLC2} + 0.282_{POLC3}$$

$$Zy = 0.314_{POLC2} + 0.420_{POLC3}$$

ตารางที่ 5 การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบเป็นขั้นตอนของหลักภาวะ 4 ที่ส่งผล
ต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุของเทศบาลในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ตัวแปรหลักภาวะ 4	B	Std. Error	Beta	t	Sig.
ค่าคงที่ (Constant)	2.376	0.225		10.555**	0.000
ด้านศีลภาวะ การพัฒนา ความสัมพันธ์ทางสังคม (BAVA2)	0.208	0.056	0.242	3.718**	0.000
ด้านปัญญาภาวะ การพัฒนา ปัญญา (BAVA4)	0.102	0.039	0.134	2.376	0.009

Multiple R = .394^a, R² = .155, Adjusted R² = .147, Std. Error = .280, Sig.=000

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

จากตารางที่ 5 พบว่า หลักภาวะ 4 ส่งผลต่อการพัฒนาชีวิตผู้สูงอายุของเทศบาล
ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา มี 2 ด้าน โดยมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ประกอบด้วย
ด้านศีลภาวะ การพัฒนาความสัมพันธ์ทางสังคม และด้านปัญญาภาวะ การพัฒนา
ปัญญาแสดงว่า หลักภาวะ 4 สามารถร่วมกันทำนายการพัฒนาชีวิตผู้สูงอายุของเทศบาล
ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา คิดเป็นร้อยละ 15.5 ซึ่งสามารถเขียนในรูปของสมการได้ดังนี้

$$\hat{y} = 2.376 + 0.208_{BAVA2} + 0.102_{BAVA4}$$

$$Zy = 0.242_{BAVA2} + 0.134_{BAVA4}$$

3. การประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อการพัฒนาชีวิตผู้สูงอายุของเทศบาลในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา การพัฒนาชีวิตผู้สูงอายุของเทศบาลในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาเป็นการดำเนินงานแบบองค์รวมตามหลักภาวะ 4 ครอบคลุม 5 ด้าน ได้แก่ กายภาวนา (สุขภาพกาย) ที่เน้นการออกกำลังกาย การให้ความรู้โภชนาการ และการตรวจสุขภาพเชิงรุก จิตภาวนา (สุขภาพจิต) ที่มุ่งจัดการความเครียด คัดกรองภาวะซึมเศร้า และจัดตั้งชมรมผู้สูงอายุ ศิลภาวนา (สัมพันธภาพทางสังคม) ที่ส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างวัยและการถ่ายทอดภูมิปัญญา สภาพแวดล้อมที่ปลอดภัยและเข้าถึงได้ง่าย และปัญญาภาวนา (ความมั่นคงในชีวิต) ที่เน้นการพึ่งพาตนเองทางเศรษฐกิจและการเรียนรู้ตลอดชีวิต การบริหารจัดการดำเนินการใน 4 ด้าน ประกอบด้วย การวางแผนที่จัดสรรงบประมาณเหมาะสมและส่งเสริมการมีส่วนร่วม การจัดองค์การที่มีโครงสร้างชัดเจนและพัฒนาบุคลากร การนำที่ส่งเสริมการทำงานเป็นทีม และการควบคุมที่เน้นการติดตามประเมินผลอย่างต่อเนื่อง การพัฒนาชีวิตผู้สูงอายุตามแนวทางนี้มุ่งบูรณาการระหว่างการพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุ การสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวย และการบริหารจัดการที่เป็นระบบโดยนำหลักภาวะ 4 มาประยุกต์ใช้อย่างสอดคล้องกับบริบทท้องถิ่น เพื่อให้ผู้สูงอายุมีชีวิตที่ดีทั้งทางกาย จิตใจ สังคม และปัญญา สามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุข มีศักดิ์ศรี และเป็นทรัพยากรที่มีคุณค่าของสังคมอย่างยั่งยืน

อภิปรายผลการวิจัย

1. การพัฒนาชีวิตผู้สูงอายุของเทศบาลในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ผลการวิจัยพบว่า เทศบาลมีการบริหารจัดการในระดับมาก โดยจุดแข็งอยู่ที่การวางแผน และการจัดองค์การ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของเครือวัลย์ มโนรัตน์ และคณะ (2567) ผลการวิจัยพบว่า ความสำคัญของการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพต่อการพัฒนาชีวิตผู้สูงอายุ โดยเฉพาะ ชี้นำให้เห็นถึงช่องว่างที่ต้องการการพัฒนา การขาดระบบการติดตามและประเมินผลที่เข้มแข็งอาจส่งผลกระทบต่อปรับปรุงและพัฒนาการดำเนินงานในอนาคต การนำหลักภาวะ 4 มาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาชีวิตผู้สูงอายุถือเป็นจุดเด่นของการศึกษานี้แสดงให้เห็นว่า การบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการดูแลผู้สูงอายุสามารถให้ผลลัพธ์ที่ดี การที่ศิลปภาวนา (การพัฒนาความสัมพันธ์ทางสังคม) และกายภาวนา (การพัฒนาสุขภาพ) ได้คะแนนสูงสุดเท่ากัน สะท้อนให้เห็นถึงการให้ความสำคัญกับปัจจัยพื้นฐานของการมีชีวิตที่ดีซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของสุพล ศิริ และคณะ (2567) ผลการวิจัยพบว่า หลักภาวะ 4 มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญกับประสิทธิผลการพัฒนาชีวิตผู้สูงอายุ โดยสามารถอธิบายความแปรปรวนได้ถึงร้อยละ 57.2 ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของการนำหลักธรรมมาใช้

ในการดูแลผู้สูงอายุ อย่างไรก็ตาม การที่ปัญญาวานาและจิตตาวานามีคะแนนต่ำกว่า บ่งชี้ว่ายังมีพื้นที่สำหรับการพัฒนาด้านการเรียนรู้ตลอดชีวิตและการพัฒนาจิตใจของผู้สูงอายุ

การพัฒนาชีวิตผู้สูงอายุโดยรวมบรรลุผลในระดับที่น่าพอใจ ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความสำเร็จของการดำเนินงาน จุดแข็งที่โดดเด่นคือการจัดสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของสมุณธา สุภาวิมล และคณะ (2567) ผลการวิจัยพบว่า คุณภาพชีวิตด้านสิ่งแวดล้อมมีค่าเฉลี่ยสูงสุด โดยผู้สูงอายุได้รับการดูแลให้เข้าถึงระบบสาธารณสุขโรคอย่างสะดวกและอยู่ในชุมชนที่เป็นมิตร ประเด็นที่ต้องการความสนใจเป็นพิเศษ คือ ความมั่นคงในชีวิตที่มีคะแนนต่ำสุด ซึ่งอาจสะท้อนถึงความกังวลของผู้สูงอายุเกี่ยวกับความมั่นคงทางการเงิน การเข้าถึงบริการสุขภาพ และการมีหลักประกันในชีวิต

2. ปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาชีวิตผู้สูงอายุของเทศบาลในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุคือ การบริหารจัดการที่ดี โดยเฉพาะการนำและการจัดองค์การ คิดเป็นร้อยละ 37 และหลักภาวนา 4 ที่สำคัญคือ ศีลภาวนาและปัญญภาวนา คิดเป็นร้อยละ 15.5 สอดคล้องกับงานวิจัยนัฐพล บุญสอน และคณะ (2567) ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยด้านนโยบายและการบริหาร ด้านการบังคับบัญชา และด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ส่งผลต่อชีวิตในการปฏิบัติงาน รวมถึงยังสอดคล้องกับงานวิจัยของศีลชัย หวังเจริญเวช (2567) ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการพัฒนาชีวิตผู้สูงอายุที่ผสมผสานแนวคิดขององค์การอนามัยโลกกับหลักภาวนา 4 ตามแนวพระพุทธศาสนา การที่ด้านศีลภาวนาและปัญญภาวนาเป็นปัจจัยสำคัญสะท้อนให้เห็นว่าการพัฒนาความสัมพันธ์ทางสังคมและการพัฒนาปัญญาเป็นองค์ประกอบสำคัญของการพัฒนาชีวิตผู้สูงอายุ โดยศีลภาวนาช่วยให้ผู้สูงอายุสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข มีความสัมพันธ์ที่ดีกับสมาชิกในครอบครัวและชุมชน

3. การประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อการพัฒนาชีวิตผู้สูงอายุของเทศบาลในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ผลการวิจัยพบว่า การประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อการพัฒนาชีวิตผู้สูงอายุของเทศบาลในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาเป็นรูปแบบการพัฒนาที่มีความครอบคลุมและเป็นองค์รวม โดยบูรณาการหลักภาวนา 4 เข้ากับการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบ ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่าเทศบาลได้ดำเนินการพัฒนาชีวิตผู้สูงอายุใน 5 ด้านหลัก คือ ด้านสุขภาพกาย ด้านสุขภาพจิต ด้านสัมพันธ์ทางสังคม ด้านสภาพแวดล้อม และด้านความมั่นคงในชีวิต ด้านสุขภาพกายหรือกายภาวนา เทศบาลได้ส่งเสริมให้ผู้สูงอายุสามารถปฏิบัติกิจวัตรประจำวันได้ด้วยตนเอง จัดกิจกรรมออกกำลังกายที่เหมาะสมกับวัย และให้ความรู้เรื่องโภชนาการ มีการดำเนินงานเชิงรุกด้วยการตรวจสุขภาพถึงที่และติดตามดูแลอย่างต่อเนื่อง สอดคล้องกับงานวิจัยของถนอมขวัญ อยู่สุข และคณะ (2565) ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนาชีวิตเชิงพุทธของผู้เกษียณอายุการปฏิบัติงานควรมีกิจกรรม

การออกกำลังกายเพื่อสุขภาพและการตรวจสุขภาพเป็นประจำ ด้านสุขภาพจิตหรือจิต ภาวนา เทศบาลได้จัดกิจกรรมส่งเสริมการปรับตัวและจัดการความเครียด ให้บริการ คำปรึกษาและคัดกรองภาวะซึมเศร้า จัดตั้งชมรมและโรงเรียนผู้สูงอายุ และส่งเสริมการนำ หลักธรรมทางพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้

องค์ความรู้จากการวิจัย

ภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย

จากภาพที่ 1 ผู้วิจัยได้สังเคราะห์องค์ความรู้เกี่ยวกับการประยุกต์หลักพุทธธรรม เพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุออกเป็น 3 ระดับหลัก ได้แก่ ระดับเป้าหมาย ระดับแนวทางปฏิบัติ และระดับกลไกการดำเนินงาน ซึ่งต้องอาศัยการบูรณาการระหว่างหลักปรัชญาพุทธศาสนากับหลักการบริหารจัดการสมัยใหม่ ในระดับกลไกการดำเนินงาน หลักการบริหารจัดการ 4 ด้านเป็นพื้นฐานสำคัญ ประกอบด้วย การวางแผนที่ครอบคลุม การจัดสรรงบประมาณและกำหนดแผนงานอย่างเป็นระบบ การจัดองค์การที่มีโครงสร้างชัดเจนและพัฒนาศักยภาพบุคลากร การนำที่เน้นการสื่อสารและการทำงานเป็นทีม และการควบคุมที่มุ่งเน้นการติดตามประเมินผลและการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ในระดับแนวทางปฏิบัติ การประยุกต์ใช้หลักภาวนา 4 มีบทบาทสำคัญ โดยกายภาวนาเน้นการพัฒนาร่างกายผ่านกิจกรรมออกกำลังกายและการดูแลสุขภาพ ศีลภาวนามุ่งพัฒนาความสัมพันธ์ทางสังคมและการมีส่วนร่วมในชุมชน จิตภาวนาส่งเสริมการพัฒนาจิตใจและการจัดการความเครียด และปัญญาภาวนาเน้นการเรียนรู้และการพัฒนาทักษะการแก้ปัญหา การพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุครอบคลุม 5 ด้านหลัก ได้แก่ สุขภาพกายที่เน้นการดูแลตนเองและระบบสุขภาพต่อเนื่อง สุขภาพจิตที่มุ่งลดความเครียดและสร้างเครือข่ายทางสังคม สัมพันธภาพทางสังคมที่ส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างวัยและการถ่ายทอดภูมิปัญญา สภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการดำรงชีวิตและเข้าถึงได้ง่าย และความมั่นคงในชีวิตที่เน้นการพึ่งพาตนเองและการมีรายได้เพียงพอ องค์ความรู้ที่ได้จากการสังเคราะห์แสดงให้เห็นถึงแนวทางการพัฒนาที่มีความครอบคลุมและเป็นระบบ การผสมผสานระหว่างหลักภาวนา 4 กับหลักการบริหารจัดการทำให้เกิดแนวทางที่เหมาะสมและยั่งยืน สอดคล้องกับบริบทสังคมไทย และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในเทศบาลและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่น ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. เทศบาลควรใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการติดตามผลอย่างเป็นระบบ จัดตั้งกลไกการมีส่วนร่วมผ่านสภาผู้สูงอายุ และเชื่อมโยงงานด้านผู้สูงอายุกับการพัฒนาด้านอื่นอย่างครบถ้วน
2. เทศบาลควรบูรณาการหลักพุทธธรรมเข้ากับนโยบายการพัฒนาผู้สูงอายุ กำหนดงบประมาณสนับสนุนการจัดตั้งศูนย์พัฒนาจิตใจและกิจกรรมปฏิบัติธรรมอย่างสม่ำเสมอ
3. เทศบาลควรจัดสรรงบประมาณสำหรับการส่งเสริมอาชีพเสริม การจัดสวัสดิการสำหรับผู้สูงอายุที่มีรายได้น้อย และการจัดบริการด้านสุขภาพจิตอย่างเป็นระบบ

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. เทศบาลควรจัดตั้งคณะทำงานเฉพาะกิจร่วมกับผู้แทนชุมชน เพื่อจัดทำแผนปฏิบัติการที่ระบุขั้นตอน วิธีการ และระยะเวลาอย่างเป็นระบบ
2. เทศบาลควรจัดประชุมบูรณาการหน่วยงานทุกไตรมาส กำหนดบทบาทร่วมกันอย่างชัดเจนระหว่างเทศบาล สาธารณสุข และหน่วยงานพัฒนาชุมชน
3. เทศบาลควรจัดประชุมบูรณาการหน่วยงานทุกไตรมาส กำหนดบทบาทร่วมกันอย่างชัดเจนระหว่างเทศบาล สาธารณสุข และหน่วยงานพัฒนาชุมชน

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการวิจัยบูรณาการหลักพุทธธรรมในด้านผลิตภัณฑ์ บริการ กระบวนการ และรูปแบบการจัดการให้เหมาะสมกับบริบทสังคมไทย
2. ควรศึกษานโยบาย กฎหมาย และระบบการดูแลที่มีอยู่เพื่อพัฒนาระบบที่บูรณาการหลักพุทธธรรมในด้านโครงสร้าง กลไก งบประมาณ และบุคลากร
3. ควรสร้างเครื่องมือที่มีความเที่ยงตรงและเชื่อถือได้สำหรับประเมินผลการพัฒนาชีวิตผู้สูงอายุในมิติต่าง ๆ

เอกสารอ้างอิง

- เครือวัลย์ มโนรัตน์ และคณะ. (2567). การพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารจัดการสุขภาวะองค์กรของผู้สูงอายุของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลในจังหวัดเพชรบูรณ์. *วารสาร มจร การพัฒนาสังคม*, 9(2), 315-327.
- ถนอมขวัญ อยู่สุข และคณะ. (2565). การพัฒนาคุณภาพชีวิตเชิงพุทธของผู้เกษียณอายุ การปฏิบัติงานจากกรมชลประทาน. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*, 11(4), R40-R54.
- นัฐพล บุญสอน และคณะ. (2567). การประยุกต์หลักท้าวานา 4 เพื่อส่งเสริมคุณภาพชีวิตในการปฏิบัติงาน ของบุคลากรสำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา. *วารสารวิชาการ รัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์*, 6(2), 58-72.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย. (2565). *รายงานสถานการณ์ผู้สูงอายุไทย พ.ศ. 2565*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย.
- วรสิทธิ์สิน หงส์ทอง และคณะ. (2566). การประยุกต์ใช้หลักท้าวานา 4 ในการพัฒนาศักยภาพของผู้สูงอายุภายในเขตเทศบาลเมืองพิชัย ตำบลพิชัย อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง. *วารสารวิจัยวิชาการ*, 6(2), 155-168.

- ศีลชัย หวังเจริญเวทย์. (2567). รูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุตามแนวพระพุทธศาสนาของกรุงเทพมหานคร. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*, 13(6), 250-260.
- สำนักงานสถิติจังหวัดพระนครศรีอยุธยา. (2565). *ร้อยละของผู้สูงอายุ ปี 2565*. พระนครศรีอยุธยา: สำนักงานสถิติจังหวัดพระนครศรีอยุธยา.
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2567). *การสำรวจประชากรสูงอายุในประเทศไทย พ.ศ. 2567*. กรุงเทพฯ: สำนักงานสถิติแห่งชาติ กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม.
- สุพล ศิริ และคณะ. (2567). ประสิทธิภาพการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในจังหวัดเพชรบูรณ์. *วารสารสหวิทยาการนวัตกรรมการปริทรรศน์*, 7(2), 70-82.
- สุนันทา สุภาวิมล และคณะ. (2567). การบูรณาการหลักไตรสิกขาเพื่อส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดปทุมธานี. *วารสารสหวิทยาการนวัตกรรมการปริทรรศน์*, 7(1), 93-107.